

25.9.2001 Škola v praxi

Kam směřuje Masarykova univerzita v Brně I/II

Shrnutí ankety zaslané předsedou AS MU doc. Lubomírem Kostroněm vyučujícím Masarykovy univerzity v prosinci 2000

Otázky 1 - 4

1. Jakými výzkumnými tématy se hodláte zabývat, aby váš obor udržoval kontakt s dominujícími světovými trendy?
2. V čem si myslíte (z hlediska vědy, organizace univerzity, didaktiky), že a) nejvíce zaostáváme za světovými univerzitami a b) co můžete dělat proti tomuto zaostávání?
3. Jaké cíle si kladete v oblasti výuky (výhled v počtech studentů). Dojde u vás k modernizaci didaktiky (tj. ke změnám metod a stylu výuky, např. k interaktivní a problémově orientované výuce), k akreditaci nových předmětů, ke zřetelnějším mezioborovým vazbám, k běžnému používání cizojazyčných učebnic, internetových zdrojů a k výuce v cizím jazyku? Uvažte prosím roky v rozpětí 5 - 10 let.
4. Jaké cíle si kladete v personálním zajištění rozvoje vašeho oboru (počty učitelů a badatelů, jejich proporce)? Předpokládáte početní nárůst, setrvalý stav, pokles? Můžete uvažovaný trend časově určit?

Jací jsme - výsledky ankety o současnosti a budoucnosti MU v Brně

Lubomír Kostroně

Když jsem jménem komise pro rozvoj Akademického senátu MU 20. listopadu 2000 psal dopis všem váženým profesorům, docentům i odborným asistentům univerzity, byl jsem si jist svými idealistickými úmysly, ne však tím, do čeho jdu. Řada z vás si snad pamatuje, že šlo o anketu, ve které byla položena řada obtížných otázek o budoucnosti oborů, ve kterých působíte. Netušil jsem jaká bude odezva, co se sejde, a ani ne to, jak obtížné bude se v odpovědích vyznat a nějak srozumitelně je utřídit do celkového obrazu o tom, jak na tom jsme. Slíbil jsem, že souhrn odpovědí budu před publikováním konzultovat s autory odpovědí. Vzdal jsem to. Vůbec jsem netušil, že na "druhé kolo" nemám sil a že zprávu o výsledku ankety se mi podaří podat až nyní.

I. Kdo na dopis reagoval?

Vůbec si nelze činit nárok na reprezentativnost souboru získaných odpovědí vůči celku všech akademických pracovníků. Dopis jsem rozeslal písemně všem profesorům a elektronicky jej rozeslali kolegové z ÚVT všem docentům a odborným asistentům a nevím už, zda i doktorandům. Jak je vidět z příložené tabulky, návratnost dosahuje maximálně tak 10% a to ještě kategorie akademičtí pracovníci zahrnuje několik osob, které se věnují čistě výzkumu, patrně neučí a dopis nejspíše nedostaly. Intuitivně lze soudit, že větší ochota reagovat byla na těch fakultách, kde "poměry nejsou v klidu" a "něco se děje" - tedy na LF, FF a PedF. V případech PřířF a ESF odpovědělo jen několik osob.

Počty: odpovědi akademičtí pracovníci
Lékařská fakulta 36 310
Filozofická fakulta 18 171
Právnická fakulta 9 71
Fakulta sociálních studií 6 37
Přírodovědecká fakulta 3 204
Fakulta informatiky 5 50
Pedagogická fakulta 30 217
Ekonomicko správní fakulta 4 60
Celkem 108 1 179 *

*Pramen: Výroční práva MU za rok 2000.

Poznámka: jmenovitě jsou autoři odpovědí uvedeni na konci článku a všem upřímně děkuji za jejich vzácný čas

II. Co jsem se dozvěděl?

Budu shrnovat názory jednotlivě podle položených otázek a pořadí fakult, jak jsou uvedeny v tabulce. Svoje občasné komentáře píši proloženě. Odpovědi jsem se snažil shrnovat tak, abych zachoval anonymitu tam, kde jsem to cítil jako vhodné, ale přece jen nezůstal příliš bezobsažný. Doufám, že se mi to větším dílem podařilo.

1. Jakými výzkumnými tématy se hodláte zabývat, aby váš obor udržoval kontakt s dominujícími světovými trendy?

Přiznám se bez mučení, že přemýšlení a shrnutí odpovědí na tuto otázku do nějakého celistvého obrazu jsem vzdal a zatím odložil. Přesahuje mé schopnosti, nenapadl mne zatím rámec, do kterého bych jednotlivá témata zasazoval a hodnotil, jak se mají ke světovým špičkám. Přemýšlení o takovém rámci by odsunulo napsání této stati mimo prázdniny a byla by již zcela neaktuální. Snad je to materiál pro kolegium prorektora pro vědu.

V čem si myslíte (z hlediska vědy, organizace univerzity, didaktiky), že a) nejvíce zaostáváme za světovými univerzitami a b) co můžete dělat proti tomuto zaostávání?2.

Lékařská fakulta. Několikrát byl vysloven názor, že v úrovni znalostí a toho, co učíme celkem v ničem nezaostáváme. Kritické názory byly následující. V lékařských oborech zaostáváme v multidisciplinárním přístupu (propojení oborů, mezioborová spolupráce, provázanost klinického výzkumu se základním) a v mezinárodní spolupráci oborově stejných univerzitních klinik. Co je ovšem horší, velmi málo o sobě navzájem víme i v rámci jedné či více fakult MU.

Pokud někteří soudí, že jsme nedostateční v rozvoji základního výzkumu oproti zemím, se kterými se chceme srovnávat, jiní uvádějí, že se ekonomicky mnohem silnějšími zeměmi prostě nemůžeme srovnávat. Zaostáváme v míře mobility učitelů i studentů. Chybí nám ovšem spousta peněz skoro na vše - techniku (jsou velké rozdíly mezi pracovišti - někde se daří držet krok s tempem inovací, jsou případy, kdy nabývá muzejní hodnoty), prostory,

odborníky, zahraniční literaturu (knihy, časopisy), počítačové programy, hostování zahraničních učitelů a badatelů a naopak výjezdy našich ven (např. nemáme prostředky na honorování zahraničních recenzí vlastních skript). Chybí nám však také sebejistota a vzájemná úcta. Co umíme, to neumíme prodat. Co máme navíc, je přebujelá administrativa - např. při schvalování grantů. Za zaznamenání stojí paradox, že je sice žádoucí, aby grantové návrhy byly kvůli nestrannosti posuzovány v zahraničí, současně však může snadno docházet k "průmyslové špionáži" a jejich mnohem rychlejšímu vytěžení a realizaci jinde.

O oblasti výuky panuje názor, že mezi LF MU a výukou v zahraničí není zásadní rozdíl. Akreditační systém umožňuje větší flexibilitu studia, než je u nás realizovaná, experiment tohoto druhu na LF vedl k prodlužování doby studia. Stále trvá jazyková bariéra, studenti málo umí cizí jazyky (angličtina). Máme málo interaktivní výuky a aktivního podílu práce posluchačů. Díky málo kvalitním středním školám, tradiční výuka "faktografií" stále převažuje, i když by vysoká škola měla učit především metodám a stavět na didaktice. Není úplná shoda ani nad proporcemi času, věnovaného jednotlivým předmětům. Nesystematická a nedostatečná výchova vědeckých pracovníků (předměty přetížené ale současně nedostatečné osnovy PGS - chybí témata "jak se dělá věda?", jedno až dvouletý výcvik ve vědecké práci). Chybí posluchárny s počítači, spojenými do sítě a na internet. Problémy máme ale i s přístupem učitelů ke studentům - studenti jsou našimi partnery a je třeba se k nim takto chovat - nerezignovat ovšem na pedagogické principy a různé cíle jejich studia (badatel, praktik, učenec?).

Řešení je viděno především ve vyhodnocení možnosti i připravenost jednotlivých ústavů LF MU k plnění cílů ve vědecké oblasti (personálně, vybaveností technikou), existuje totiž podezření, že na některých pracovištích nejsou jasné cíle, priority, koncepce. Samozřejmě ve vytvoření odpovídajících podmínek, v lepší přípravě klinických pracovníků na teoretických ústavech, v aktivnější vystupování při žádání o grantové úkoly, v jasné formulaci cílů a v poukazování na katastrofální nedostatek finančních prostředků. Stále více bující administrativa vyžaduje pro svou existenci informace - v důsledku nedostatku administrativních pracovníků je však paradoxně

vyžaduje od učitelů a badatelů, kteří pak nemohou dělat svou práci. Dokončit funkční informační systém MU. Řešení se spatřuje také v kvalitnější přípravě studentů již na gymnáziích - měli by povinně pobýt rok v cizině (jazyk, rozhled, sebevědomí, kontakty) a na MU by se mělo mnohem více učit anglicky. Povědomí o etice je velmi malé. Nedostatečné ohodnocení vědecké práce, nedostatečné hodnocení práce učitelů, chybí jasná motivační podpora kariérního růstu (práce pro naše personalisty!). Existuje kontraproduktivní dvojkolejnost mezi zdravotnictvím a školstvím.

Hlasy z Filozofické fakulty jsou následující. Z hlediska vědy není zaostávání pocíťováno. Co chybí, je dostupnost zahraničních publikací a větší zahraniční mobilita učitelů i studentů. Využívají se tedy osobní kontakty v zahraničí, nákupy ze soukromých prostředků. Chybí peníze na vydávání vlastních publikací, mnohem přístupnější knihovna s otevřenými knižními fondy. Chybí kapacity na přijetí většího počtu studentů. Naopak, nejlépe si vedeme v rozvoji nesmyslné byrokratizace a v tom, že mladí pedagogové si musí vydělávat jinde. Ztrácí čas, který by jinak mohli věnovat práci na univerzitě. Další pohled se zaostřil na českou dvojkolejnost v pěstování vědy na univerzitách a Akademii věd jako výraz přílišného přepychu. Badatelé z Akademie by měli přinést svůj potenciál blíže ke studentům, na pracoviště univerzity, jak tomu tradičně v dějinách bylo. Tento hlas rovněž vyjádřil cosi i pro mne významného - chybí nám vlastní identita. "Ztratili jsme vědomí ... toho, co je a má být univerzita. Příčinou či následkem této skutečnosti jsou šířící se nesoudržnost, odcizení, nedůvěra v horizontálním i vertikálním směru... organizační nabobtnávání a těžkopádnost, computerová byrokratizace a neprůhlednost v rozhodování a hospodaření univerzity". I další

hlas se vyjádřil především k vnitřním problémům univerzity reflektováním toho, čím za posledních deset let prošla. Volně cituji: akademické svobody není bez tvrdé, osobně pocíťované zodpovědnosti za kvalitu toho, co sám dělám. "Kvalita a svoboda fakulty se odvíjela od kvality a svobody jednotlivých kateder a ústavů". Dnešní univerzita se již neformuje iniciativou zdola, ale manažersky (nejspíše ekonomickými nástroji) shora. Podvazuje to však lidský potenciál a růst oborů. Efektivnost vzdělávací funkce univerzity je dána vztahem dvojice partnerů učitel - student. Proto její struktura a procesy musí podporovat především kvalitu tohoto vztahu, základní podmínky k přenosu a rozvíjení informací. Byrokracie sleduje své vlastní zájmy a v konečném důsledku nepodporuje, ale dusí tuto vazbu. Organizační změny, k nimž nedochází z potřeb výuky a bádání, ale z potřeb administrativy, nemohou mít úspěch, protože vychází z formálních hledisek či obecných a tudíž povrchních znalostí. Konec volné citace. I další hlas se soustředí dovnitř university. Podle něj nejsme dosti pružní k vytváření týmů, které by soustředily pozornost na perspektivní výzkumné oblasti a sledovaly nové trendy. "Myslím, že..(je třeba).. jinak organizovat život fakult a univerzity jako celku. Místo soupeření a nekoncepčního megalomanství jedněch a hraní si na vlastním písku jiných vytvořit jasnou vizi toho, čím má MU v budoucnu být. Tuto vizi postrádám, postrádám schopnost soustředit se na priority nejen z hlediska potenciálních zisků, ale z hlediska komplexity oborů ("velkých" i "malých"). Hrozí nebezpečí soustředění se na výdělečné obory a "poztrácení" klasických oborů. Chybějí nám schopnosti koncentrovat administrativní činnosti do rukou "administrativních odborníků" . Pedagogický pracovník je tak do jisté míry v zajetí administrativy. ... MU chybí tým lidí, který by pracoval v oblasti manažerského řízení MU a v jejím "marketingu". Znáám VŠ, které si vypracovaly svoji strategii a důsledně ji realizují, včetně toho, že jejich zástupci jsou významnými představiteli některých vlivných institucí (a umějí tam mj. i lobovat). MU jako celek je zřejmě podfinancována a hrozí jí velké problémy v několika budoucích letech - není však zpracován (nebo se o něm neví) dlouhodobý plán rozvoje MU i fakult." Konec citátu. Jiný hlas označuje za problém "nízkou míru loajality a sebeidentifikace s univerzitou především na nižších stupních akademické hierarchie, tedy mezi studenty a mladými pracovníky. Domnívám se, že východiskem by byla vyšší míra spolurozhodování studentů o běhu univerzity i na úrovni nižší, než je fakultní Akademický senát, tedy především na úrovni jednotlivých ústavů a kateder. Ve světě je běžné, že studenti mají významný poradní hlas při přijímání, respektive jmenování nových docentů a profesorů na jednotlivých ústavech. Tento společensky významný proces u nás probíhá skoro utajeně, pouze v rámci vědeckých rad bez významnějšího zastoupení akademické veřejnosti, tedy především těch, kterých se jmenování nových pedagogů týká nejvíce - tedy studentů." Výsledky hodnocení učitelů nejsou rovněž brány na zřetel. "Tyto neblahé jevy vytváří ze studentů ignorovanou masu, která má, kromě několika aktivních jednotlivců, malý zájem o univerzitní dění". Konec citátu. Řešení? Masarykova univerzita by se měla soustředit na moravské kulturní dědictví jako na strategickou hodnotu v mezinárodním měřítku a na bádání, ochraně a publicitě tohoto fenoménu vědomě postavit kus své identity. Je to přímo náš exportní artikl. "Nakupovat" jej sem budou přijíždět zahraniční studenti a učitelé jen tehdy, budou-li mít komfortní podmínky, na které jsou zvyklí. V mnohem větší míře zavádět a využívat hodnocení práce učitelů studenty. Na druhé straně, prolomit jazykovou bariéru u studentů pomůže tvrdé nastolení požadavku schopnosti komunikovat (nejspíše) v angličtině koncem 1.ročníku jako podmínky pokračování ve studiu.

Právnická fakulta. Zde si stěžují na malou vybavenost nejnovější literaturou, málo kontaktů se zahraničím, malou motivaci a soustředění na vlastní výzkum a dále na "málo cílené, odborné a organizované aktivity při prezentaci výsledků české právní vědy vůči zahraničním partnerům", k čemuž nejsou pracovníci fakulty motivováni. Odstranění vědeckého zaostávání

by vyžadovalo více aktivity na straně pracovníků fakulty - posoudit nosná témata, vytvořit podmínky pro prosazení cílů, např. lepší jazykový servis. Další hlas vidí příčiny zaostávání v "přílišné snaze centralizovat nejen samu organizaci MU, v přílišném spoléhání se na to, že vysokoškolští kantoři zvládají vědu jaksi "bokem" ve svém volném čase. V nízkém stupni rozvinutí "klinických" forem výuky práva, zvláště pozitivních právních disciplín, kam patří i právo trestní". Doporučuje k doplňování náslechnů více využívat i aktivních forem výuky. I tento hlas se bouří proti růstu administrativních činností, přenášených na učitele, protože to ještě více zmenšuje prostor, který ke změnám ve výuce i bádání mají. Vyhroceně otázku staví hlas, tážící se, "zda má být MU research university nebo učilištěm, která zajímá, zda studenti vstávají při příchodu učitele, aby přestali být rozjívěni po přestávce. Toť aktuální otázka, kterou u nás řešíme". Jinak, zdá se, vše marno: "MU mi v ničem nebrání...nicméně ani nepodpoří nad rámec přístupu k internetu, do Ústřední knihovny a pracovní cesty do Prahy". Naděje ale přece jen je! "Všechny tyto věci lze vyřešit na úrovni MU a to příkazem podřízeným děkanům." A je to. Poslední hlas z této fakulty pokládá za největší slabinu absenci interdisciplinárního přístupu a synergie v tom, co děláme. Zaostávání managementu naší univerzity vidí prizmatem Petra Druckera, podle kterého jsou univerzity i v USA řízeny způsobem, odpovídajícím 19.století. Upozorňuje, že zaostáváme ve vytváření sociálních kompetencí našich studentů.

Fakulta sociálních studií. Fakulta postupně přechází na standard západních univerzit. Problémy jsou v komunikaci, a to jak mezioborové, tak i v rámci jednotlivých disciplín. Chybí finance na základní odborná periodika, informující o vývoji v oboru. Ve vědě, v oblasti sociální práce, potřebujeme více výzkumů o realitě ČR, výuka je málo podložena znalostmi skutečné situace u nás a vlastní praxi. Měl by se změnit přístup ke studentům, aby se více využilo jejich tvůrčího potenciálu. Je třeba vytvořit interaktivní, multidisciplinární prostor, propojit výukové programy. Více problémově orientovaného a projektového učení. Je třeba lepší zázemí pro pedagogy a aplikace rozmanitějších didaktických metod rozdílný přístup k bakalářskému a magisterskému studiu. Větší samostatnost studentů v rámci seminářů. Neformální vztahy a upřímnost, společné zájmy a nenechat se otravovat byrokracií. Upozorňují na potřebu lepší činnosti v oblasti vnějších vztahů, aby se nejzajímavější akce školy otevřely více studentům a lépe prezentovaly veřejnosti. Fakulta by se měla více zaměřit na účast na charitativních aktivitách. V oblasti vědy snad jsme v kontaktu s tím, co se produkuje "venku", problém je spíše ve schopnosti "prodat" to, co děláme sami. Spor o kompetence univerzita versus fakulta jsou věčné.

Přírodovědecká fakulta. Volně cituji. Věda - situace se za posledních 10 let výrazně zlepšila, kvalita výstupů závisí na individuálních schopnostech badatelů. Máme však stále málo aktuálních zdrojů informací v knihovnách. Nadaní mladí odcházejí, chybí motivace k vědecké práci. Organizace univerzity - u pracovníků na nejnižších úrovních řízení univerzity přetrvává tendence po zachování co největší separace jednotlivých dílčích disciplín, oborů a nakonec i fakult. Výuka - zde je největší zaostávání. Struktura předmětů je rigidní, málo studentům umožňuje "vybočit" a kombinovat si předměty podle svého plánu. Zejména to platí pro studenty bakalářského studia - téměř nelze zapsat něco z jiného oboru, natož jiné fakulty. "Jednotlivé obory trpí vlastní výlučností a výjimečností. Měla existovat jen jedna výuka některých základních předmětů pro ostatní obory - např. jen jedna matematika pro nematematické obory, chemie pro nechemické obory atd. a ne specializovaná výuka chemie pro biology, chemie pro geology, matematika pro biology atd." Vznikla bariéra neprostupného rozvrhu. Přetrvávající ústní zkoušky jsou anachronismus. Je málo problémově orientované výuky. Vedení fakulty by se mělo více a periodicky věnovat hodnocení pedagogického procesu, kvalitě výuky. Kořeny problému jsou však hlubší a ještě jinde.

Gymnázia nepřipravují studenty ke studiu na vysoké škole. Mají sice základní znalosti z oborů, ale "neumí koncipovat texty, excerpovat literaturu, pracovat na PC (vyhledávat prameny na internetu, programovat), neumí slušně alespoň jeden cizí jazyk, běžnou "domácnostní" elektrotechniku", základy technického kreslení, běžné české a středoevropské realie, běžné činnosti moderního člověka (fotografovat, řídit auto, základy účetnictví)."

Fakulta informatiky. Zdejší věda má málo kontaktů s průmyslem a z toho plyne nízká úroveň aplikovaného výzkumu. Druhý z mála hlasů této fakulty říká, že "porovnání úrovně mezi univerzitami je věc ošidná a záleží na definici "úrovně". Bodovací systém pro oceňování úrovně kandidátů na docenturu nebo profesuru považují za nesmyslný". Je toho názoru, že v jeho oboru je dnes vyučováno se širším, ale povrchnějším záběrem, než tomu bylo dříve. Zdravá je rovnováha. Jiný hlas říká, že studenti neumí pohotově aplikovat svůj obor na jiné a je třeba více samostatných projektů.

Pedagogická fakulta. Věda a výuka. Didaktika se neuznává jako odborná vědecká disciplína. Při materiálních a technických podmínkách srovnatelných se špičkou se dostaví i srovnatelně špičkové výsledky vědecké práce i výsledky ve výuce. Přesto v některých disciplínách nezaostáváme a jsme rovnocennými partnery. Přístup k informacím ze světové vědy je stále obtížný (nejsou peníze na odborné časopisy) a proto je problém výsledky s cizinou porovnávat. Výzkum u nás je třeba více podporovat. Nemáme přímé kontakty a potřebujeme zvýraznit účast na zahraničních konferencích. Dobře vybavené knihovny a přístup k internetu je třeba mít otevřené třeba celou noc. Tam, kde to lze, živé přednášky postupně zrušit (nahradí je video, elektronická média) a auly změnit na studovny. Více diskusí o interdisciplinárních tématech v např. klubech. Současně podpořit rozvoj distančního studia s využitím informačních technologií. Vybavenost pracovišť těmito prostředky je stále malá. Jiný hlas je toho názoru, že "na fakultě stále přežívá chápání pedagoga "jako pána situací za všech okolností", je třeba posilovat rovnoprávnější komunikaci se studenty, diskusní a konzultační formy pedagogické komunikace" s hutnější zpětnou vazbou. Při srovnání se zahraničím v Česku zaostáváme ve způsobu, jakým se studenty zacházíme - totalitní praktiky, arogantní, mocenský přístup, vnučování "jediné pravdy", udržování studentů v závislém postavení nebo hyperprotektivní přístup, zneužívání institucionálně dané autority - to vše ubíjí obrovský potenciál tvořivosti. Podstatné změny v organizaci výuky sice nastávají, jsou ale stále pomalé a dlouho nebudou komplexně fungovat. Na fakultě se málo samostatně vědecky tvoří (publikace, nové metody), studenti nejsou dostatečně vedeni k samostatné, tvůrčí práci a kritickému myšlení (totéž ovšem není normou ani pro nás, jejich učitele). Velký dluh máme v hledání strategií pro vnitřní evaluaci - učitelé, kteří jsou pouze "reproduktory", nemají na vysoké škole co dělat. Sami vedeme středoškolský způsob výuky, opomíjíme širší a mezioborové souvislosti. Studenti málo jezdí na studijní pobyty do ciziny, neumí samostatně pracovat. Jsme zvyklí na centralizovanou organizaci a nedůsledné zveřejňování informací. Vedoucí kateder sami musí vést ostatní k dalšímu sebevzdělávání, pěstovat kvalitu personálního zajištění výuky. Ve srovnání s univerzitami v Německu máme na děkanátech a rektorátu přebujelý byrokratický aparát. Nakonec ale přece jen dobrá zpráva: "Jako asistent po doktorandském studiu jsem musel zase požádat o sociální dávky a vyšly mí"....

Ekonomicko správní fakulta. V čem zaostáváme? Nepřehledné a neadekvátní financování nejen základního výzkumu, ale především výuky. Neznalost cizích jazyků nám brání ve větší spolupráci se zahraničím. Závislost na českých textech vrací povahu výuky 20 let zpět, závislost jen na (anglických) pramenech z internetu (omezené finanční zdroje) často zpět o 3 - 5 let. Existující izolace jednotlivých fakult a kateder navzájem v rámci univerzity vede k

neprovázanosti studijních programů. Nedostatečná vzájemná informovanost o předmětu zaměření jednotlivých kateder, vede často k duplicitám ve výuce. Zaostáváme ... v nedostatečném propojení fakulty s hospodářskou praxí, což vede k samoúčelné teoretičnosti - potřebujeme učit věci, aplikovatelné v praxi. Vyučujeme "tradiční" obory, neadekvátní současným trendům a poptávce na pracovním trhu. Zapojme více odborníků z praxe do pedagogického procesu - vedení diplomních prací, zpracovávání oponentských posudků, začleňování do státnicových komisí.

3. Jaké cíle si kladete v oblasti výuky (výhled v počtech studentů). Dojde u vás k modernizaci didaktiky (tj, ke změnám metod a stylu výuky, např. k interaktivní a problémově orientované výuce), k akreditaci nových předmětů, ke zřetelnějším mezioborovým vazbám, k běžnému používání cizojazyčných učebnic, internetových zdrojů a k výuce v cizím jazyku? Uvažte prosím roky v rozpětí 5 - 10 let.

Lékařská fakulta. Názory na počty studentů v budoucnosti se rozcházejí podle pracovišť (udrží se stávající počty, možná mírný pokles). Několikrát zazněl názor, že počty je třeba odhadovat podle potřeb společnosti. Jedna z odpovědí uvedla, že při plánování je třeba navíc vyjít z demografických trendů, nejspíše se to však takto neděje a počty studentů jsou dány jinými hledisky a záměry. To navozuje pochybnost o tom, do jaké míry je politika fakulty jasná všem pracovníkům. Celkem je čtení o moderních formách výuky na LF potěšující - v řadě oborů již učí v angličtině po léta, výzkum se bez angličtiny stejně neobejde, používají moderní didaktickou techniku (je zde výrazná potřeba názorně zobrazovat o co při výkladu jde a proto usilují dát do všech poslucháren dataprojektory, někde se již chystají na používání fantomových modelů), mají poměrně (ovšem relativně) dosti zahraniční literatury (rovněž dostupné na webu), české učebnice na srovnatelné úrovni, i lepší. Zdá se, že modernizaci didaktiky berou všichni dávno jako svou věc. Představa moderní, masové a technizované výuky však naráží na jeden zásadní problém - naučit se myslet jako lékař jde nejlépe v dialogu "učitel - pacient - student" - a ten musí být veden v jazyce pacienta (v češtině) a navíc v malých skupinkách u lůžka pacienta. Toto vždy zůstane úzkým místem, regulujícím "propustnost" LF. Na druhé straně tu máme hlas, že výuka by měla být do 10 let běžně vedena jak v češtině, tak i angličtině.

Filozofická fakulta. Vesměs se odhaduje, že počty studentů (díky novým studijním bakalářským programům a kombinovanému vzdělávání) porostou, počty učitelů však ne. Výjimku nejspíše tvoří malé obory (jeden dopis vyjádřil naději, že stav studentů do budoucna snad udrží). Jedna chmurná vize říká, že nárůst počtu bakalářů, za současné nouze v počtu učitelů, však nejspíše povede k poklesu badatelské činnosti. V řadě oborů pracují s moderními technickými prostředky a moderní didaktikou běžně, vše je podvázáno nedostatkem peněz. Anglisté se obávají, že velké počty studentů povedou opět k ústupu od interaktivních metod výuky, krok zpět. Dlouhodobá tradice vzdělávání cizinců v češtině a naší kultuře (kde by se mohlo uplatnit i více učitelů, platově však je to nevýhodnější než učit tuzemce cizímu jazyku), se může stát zárodkem, který na sebe "nabalí" i další mohutnou exportní lingvistickou a kulturologickou (muzikologickou, archeologickou) nabídku fakulty. To váže na problém relativního poklesu zájmu o němčinu - většina historických pramenů v tomto prostoru je v němčině: rozvoj bádání bez němčiny není možný. Na fakultě existují malé obory, kde modernizaci didaktiky se myslí mobilita studentů (aby věci viděli na vlastní oči) a zásadní je doplnění zanedbávané knihovny (posílat studenty studovat do knihovny ve Vídni prostě stále nejde). Stále musí vyjít s oprýskanou tabulí. Hrozný nedostatek finančních

prostředků tam řeší i tak, že profesor bere vybrané studenty s sebou na konferenci do ciziny (na jejich náklady). Administrativní, absolutně kafkovský problém s cestovním, dietami a ubytováním studentů se řeší tak, že studenti jezdí na výměny a stáže načerno a tajně (ty nervy!). Nakonec jsem se dozvěděl, že pisatel není na otázky "kompetentní odpovědět - cíle nekladou profesori, uvedené náměty mohou považovat nejvýše za žádoucí". A je to. Pravdou u řady z těchto oborů také je, že "bádání je stav mysli" kde pokrok je velmi relativní, možná spíše kruhová kategorie, posun poznání pomalý a pojmy jako patentový výkon univerzity nesmyslné. I zde zaznamenali, že existuje "Strategie rozvoje lidských zdrojů v ČR" a táží se, jak na ni bude MU reagovat. Nemáme jasné staré "profily absolventů" a není zcela jasné co, jak a do jakého světa je vlastně učit. Velký potenciál spatřují v pedagogických oborech, protože všichni - i technici a informatici se budou stále učit učit a budou se učit cizí jazyky. Velikou a nevyčíslitelnou hodnotu spatřují v působení osobnosti učitelů.

Právnická fakulta. Očekává se jen mírný nárůst, udržení současného stavu (100 bakalářů, 500 magistrů, 50 zahraničních studentů) nebo raději pokles počtu studentů (souvisí s dosavadním malým počtem učitelů a skeptickým pohledem na možnost jeho zvyšování). Modernizace forem výuky se některým pisatelům již daří, snaží se o klinické praxe. Počty studentů však vedou k těžko řešitelnému problému - nutnost písemných zkoušek versus potřeba ústních (málo zkušeností v rétorice). Významu nabývá speciální jazyková příprava, zejména ve vyšších stadiích studia, dále praktická aplikace práva. Jako významnou dále spatřují vazbu na "psychologii osobnosti, sociologii, filozofii, specifický vliv postmodernismu na právní myšlení", což představuje příležitost pro spolupráci fakult. I zde je cítit rozpor mezi vysokými počty studentů a malým počtem učitelů (finančními zdroji), který se promítá do kvality výuky a omezené možnosti vědecky pracovat. Disproporcí se vážně nikdo nezabývá.

Fakulta sociálních studií. Hlasy z této fakulty předpokládají, že počty studentů již nebudou stoupat (nejsou známy dlouhodobé záměry vedení fakulty!), protože se současným stavem učitelů jsme na hranici možností. Didaktické metody jsou podle pisatelů odpovědí na odpovídající úrovni - bez cizojazyčných textů a internetu by výuka dokonce někde nebyla ani možná. Na druhé straně je jistě neřešitelným problémem opatřit 80 stejných učebnic v angličtině. Zavedení výuky některých předmětů v angličtině je věcí již současnosti nebo velmi blízké budoucnosti. Mezioborové vazby existují v rámci FSS či s FF. Poznámka, že "vize zcela "otevřené univerzity mne nenaplňuje nadšením" však prozrazuje, že v této věci je mnoho nejasností. Vzhledem k možnosti, že počty studentů porostou, očekává se, že didakticky náročnější formy výuky se přesunou do vyšších forem studia (magisterské a doktorandské). Na psychologii stále trváme na mnohem osobnějším kontaktu a interakci se studenty, než nám relace počet studentů a učitelů a srovnávání s jinými katedrami dovoluje.

Přírodovědecká fakulta. První ze tří hlasů se pokusil zmapovat fakultu v širším záběru. Počet současných studentů vidí jako optimální v poměru mezi přihlášenými i přijatými i možnostmi uplatnění absolventů. Aby se vyřešil rozvrhový problém (viz předchozí otázka), programy studia restrukturuje tak, aby jednotlivé předměty byly koncipovány podle procesů a celých systémů. Snaží se posilování samostatnosti práce studentů a rozvoje jejich kritického myšlení. Pracují na samostatných projektech, které počínají pouze zadáním problému. Pro studenty i učitele je to ovšem mnohem náročnější. Využívání zahraniční literatury a internetových zdrojů je samozřejmostí. Výuka v angličtině probíhá podle tohoto autora v případě potřeby (zahraniční studenti v PGS). Nové odborné literatury však není nikdy dosti (knihovny zaostávají) a nadání studenti jsou omezováni v přístupu k špičkové práci nedostatkem finančních prostředků. Vážnou hrozbou fakultě i oborům jsou odchody talentovaných doktorandů.

Fakulta informatiky. Předpokládá se nárůst počtu studentů. Výuka je bytostně spjata s výpočetní technikou a rychlým tempem změn. Zdá se, že moderní didaktika je zde doma. Vytváří hypertextové učebnice pro studenty učitelského studia informatiky a výpočetní techniky v pedagogice, didaktice a psychologii pro učitele.

Pedagogická fakulta. Odhady v počtech budoucích studentů se různí - jedni předpokládají slabý nárůst, jiní, vzhledem k demografické situaci, pokles v dlouhodobém horizontu. Několik osob vyjádřilo naději, že dojde ke spojení oborových didaktik s vlastní odbornou přípravou studentů v jejich oborech (rozumím-li tomu dobře, jde sblížování fakult), případně ke vzniku "didaktických center", soužících jednotlivým oborům na jiných fakultách. Uvažují i zavedení o "komparativních didaktikách" (dějepis), srovnávacích metodické systémy, obsahové náplně a metody, uplatňované ve výuce. Počet hodin, ve kterých se studenti učí pracovat s didaktickou (výpočetní) technikou (např. multimediální počítačové aplikace) by měl narůst, učí se s ní pracovat všichni studenti, problémem ovšem je malá a nevyrovnaná vybavenost jednotlivých pracovišť fakulty těmito prostředky. Mobilita studentů již začala a není dostatek obětavých a jazykově vybavených učitelů, kteří by individuálně vedli zahraniční studenty i doktorandy. Větší tvůrčí samostatnost studentů je cílem, k němuž směřují časté komentáře o potřebě posílení osobního kontaktu, interaktivně a problémově orientované výuky. Na fakultě jsou učitelé, schopni přednášet v cizích jazycích (někde se v nich rutinně učí) a studenti v nich budou více samostatně pracovat. Zazněl názor, že vzdělání budoucí učitelé lidí, kteří chtějí žít v Evropě, by měli zvládnout angličtinu, němčinu i francouzštinu. Jsou tam i učitelé, kteří svou výuku (přírodovědních, ale i jiných oborů, např. psychologie) zaměřují mezioborově. Jsou zde obory, kde těžiště práce musí zůstat na téměř individuální rovině a ty hledají určité vzájemné sblížení (hudba, výtvarníci). Tyto obory proto zápasí s velkými náklady na praktickou výuku. Mezioborová spolupráce v některých případech již funguje. Posun k větší míře spolupráce (jak uvnitř fakulty, tak i s ostatními) je však podmíněn dobrými mezilidskými vztahy, což je za nejistých dob klíčový problém a jeho řešení úkol pro nové vedení.

Ekonomicko správní fakulta. Jeden z mála odhadů počtu studentů očekává mírný nárůst do r.2005 a pak již udržování setrvalého stavu. Podle tohoto autora je stále málo problémově orientované výuky a používání cizojazyčných učebnic není zcela běžné. Od r.2002 by ale mělo být možné přednášet aspoň dva předměty v angličtině. Jiný hlas konstatuje, že větší počty studentů je možné kvalitně učit jen s větším počtem učitelů (současně i náročnější didaktika některých předmětů). A "univerzita" tuto logiku nechce slyšet. Na fakultě dále vzniklo Centrum distančního a celoživotního vzdělávání, které se bude starat o didaktiku vzdělávání. Poslední názor hovoří o možné změně v paradigmatu vyučované makroekonomie jako cíli obsahové inovace a dále o potřebě silnějších vazeb na matematiku Přírodovědecké fakulty i Fakultu informatiky. Absolventi s dobrou znalostí ekonomické informatiky u nás zatím chybí.

4. Jaké cíle si kladete v personálním zajištění rozvoje vašeho oboru (počty učitelů a badatelů, jejich proporce)? Předpokládáte početní nárůst, setrvalý stav, pokles? Můžete uvažovaný trend časově určit?

Lékařská fakulta. Zdá se, že tato otázka mířila přímo do jádra problémů s rozpočtem fakulty a rozpočtovou politikou MU. Respondenti z této fakulty byli jednoznační - až na výjimky (neuvědu které) očekávají nárůst buď učitelů nebo badatelů či alespoň podpůrného personálu.

Výklad důvodů proč byl vždy jasný, konzistentní a přesvědčivý, argumentací se lišil jen podle toho, zda šlo o pracovníky klinických pracovišť nebo teoretických ústavů. Personální zajištění výuky lékařů a rozvoj výzkumné činnosti prostě vyžadují mnohem větší rozpočet než současný, který fakultu dusí. Další rozvoj za současného stavu je prostě nesmysl, dlouhodobě nelze udržet ani stávající stav. Jedním z uvažovaných řešení je zřejmě vznik Univerzitní nemocnice, kde financování provozu, vědy i výuky by procházelo jediným rozpočtem (jistě z více kapes) a ten by zajišťoval jakousi synergii zájmů zřizovatele. Porozuměl jsem a líbí se mi to. Je to skutečně zásadní řešení. Ovšem porozuměl jsem i tomu, proč je na světě řada vynikajících univerzit, které nemají lékařské fakulty.

Filozofická fakulta. Řeší především problém střídání generací a malého počtu učitelů na velký počet oborů, někde s malým počtem studentů. Učitelé jsou současně i badatelé a velké učitelské úvazky výzkum (a tedy možnost získání grantů) podvazují. I zde potřebují zvýšit počty učitelů, někde to ale chápou jen jako zbožná přání. Někde vidí jako smělý cíl prostě jen udržet současný stav. Na několika katedrách (díky zájmu studentů) předpokládají mírný rozvoj. Stipendia postgraduátů, ze kterých potřebují vychovat za sebe náhrady, jsou spíše pro (u nás neexistující) rentiéry a tak vidí personální rozvoj oborů chmurně. Silně vnímají podfinancování celé univerzity. Řešení vidí v racionalizaci administrativních činností, v lepším managementu fakulty (včetně marketingu) a v potřebě razantního, strategického rozhodnutí o směřování fakulty.

Právnická fakulta. Očekávají spíše udržování současného stavu a mají obavy, že finanční situace ani to nedovolí. Možná, že dojde k posílení těch, kdo se zabývají právní vědou. Hovoří se patrně o možné restrukturalizace kateder na instituty, které by sdružovaly více pracovníků. Rezervu vidí ve větším zapojování studentů do činnosti kateder. Rozvojové cíle (třeba mít asistenta) jsou ale vzhledem k finanční situaci školství nejspíše iluzí.

Fakulta sociálních studií. Vzhledem k tomu, že od nedávného vzniku fakulty jsou počty pracovníků kateder určovány jejich vedoucími a ti si musí na svůj rozpočet "vydělat", hodně záleží na tom, jak to umí. Tam, kde očekávají nárůst počtu studentů, předpokládají i mírné posílení počtu pracovníků. Cituji dokonce názor, že "pokud chce katedra přežít, musí minimálně zdvojnásobit počet stálých učitelů". Problém se řeší celou řadou externích učitelů. Počítá se i se stále větším zapojením studentů do výzkumu, který je ovšem zdrojem příjmů. Někde umožní způsob výuky posílení výzkumné kapacity katedry zmenšením výukového úvazku učitele. Za důležité se považuje to, aby každý učitel vychovával za sebe náhradu.

Přírodovědecká fakulta. Těch několik málo pracovníků, kteří odpověděli, naznačují stabilizovaný stav v počtu pracovníků i směrem do budoucna. Spíše vyjadřují starost o přípravu nové generace badatelů. Očekávají větší spolupráci s průmyslem a ta může přinést i personální rozvoj fakulty.

Fakulta informatiky. Jeden z respondentů očekává během několika let oficiální ustavení svého oboru (informační bezpečnost a kryptografie) a tím i personální rozvoj. Jiné a samostatné názory na rozvoj fakulty jsem nezískal.

Pedagogická fakulta. Odpovědi ukazují na velkou nejistotu, týkající se budoucnosti i potřebu vysvětlování, uvádění věcí na správnou míru a vyjasnění perspektiv fakulty. Příklad: "Vše záleží na tom, zda katedra ... zůstane zachována. V současnosti ... je minimální možný počet učitelů k zajištění výuky". Hlas z jednoho oboru suše konstatuje, že "předpokládaná kooperace mezi PdF a FF MU povede pravděpodobně k úsporám pracovních sil". Představitel

jiného oboru vidí zajištění budoucnosti v dohodě mezi fakultami (konkrétně Přír.Fak), která by vedla k převedení veškerého učitelského studia na zdejší fakultu a odbornou přípravu ponechala tam. "Charakter studia na obou fakultách a předpokládané počty studentů by určovaly počty a poměr učitelů, vědeckých neučitelských pracovníků a technických pracovníků. Podle potřeby specializovaných pracovišť ...by docházelo ke spolupráci při zajišťování výuky v normálním i postmagisterském studiu". Jiný názor: "je třeba podporovat odborný růst mladých asistentů, rozšířit bázi vědeckých pracovišť, personálně je vybavit. Pedagogika nemá v Brně žádnou výzkumnou základnu. Na Ped.Fak už od 60.let existuje (na papíře, a i to bylo obtížné udržet) Laboratoř pro výzkum výchovy a vzdělávání, je však bez pracovníků (proč?). Příliš velké úvazky na fakultě brzdí rozvoj vědecké práce, navíc počet pracovníků se stále snižuje". Podobně i další hlas si stěžuje, že: "personální zajištění je ohroženo. Není administrativně zajištěn vědecký růst mladých učitelů. Je ostuda, že fakulta a též univerzita je zbavena vrcholného rozhodování o udělování vědeckých hodností. V České republice se nemůže nikde habilitovat docent pro obor didaktika českého (mateřského!!!) jazyka. V dohledné době odejde celá generace profesorů a docentů, zůstane jich jen málo". Na některých pracovištích předpokládají udržení současného stavu personálu, jinde jeho plynulou obměnu, ještě jinde předpokládají celkem přirozený růst počtu pracovníků. I v této souvislosti vidí jako bariéru to, že jen v malém množství oborů je možno pokračovat v doktorandském studiu - chybí akreditace oborové didaktiky, kterou je možno získat jen spoluprací s ostatními fakultami a univerzitami. Jeden z hlasů se těší na povýšení oboru sociální pedagogika na magisterskou úroveň a tím i na personální rozvoj pracoviště. Naději vkládají do rozvoje didaktické technologie a jejího uplatnění v učitelské přípravě na všech fakultách MU. I toto pracoviště očekává personální růst. Jinde předpokládají růst alespoň co do kvality (získání vědecko pedagogických kvalifikací), když už ne počtu pracovníků. Anglistům chybí střední generace, z níž by se rekrutovali docenti a profesori a stav se zlepší až za řadu let. Jiný hlas poukazuje na stejný stav učitelů a několikanásobně větší počty studentů a s hořkým humorem prorokuje pokles kvality výuky až kamsi na úroveň hromadných rychlokursů. Chmurné čtení.

Ekonomicko správní fakulta. Dva z respondentů konstatují, že jim do takových věcí nepřísluší mluvit, jeden z nich by rád viděl více výzkumu. Třetí by si přál na své katedře početní růst učitelů (spolu s růstem počtu studentů) a rozmanitější kvalifikační strukturu, ale je skeptický. Poslední hlas je kompetentní a předpokládá rozvoj katedry: o 1 profesora, 1 docenta a 3 odborné asistenty do r.2003. Mám radost.

Zdroj: <<http://wp.wpublisher.cz/skolavpraxi/index.php?ID=47>>